

ПРВА РЕЧ

Драге читатељке/читаоци,

Часопис „Пешчаник“ деветнаесту годину заредом стамено стоји пред Вама са жељом да га критикујете. Да ли ће критика бити позитивна или негативна, то зависи од Вас, али у оба случаја је добродошла. Без добронамерне критике, а не критизерства, нема ваљаног напредовања.

Часопис „Пешчаник“ је у свом скоро дводеценијском континуираном излажењу подигао свест грађанства о улози архива као институције и архивске грађе као културног добра. „Пешчаник“ својим сталним узрастањем био је и јесте заштитни знак Историјског архива Ниш и града Ниша. Радује нас чињеница да је све више аутора ван Ниша јер тиме часопис „Пешчаник“ постаје препознатљив на националном нивоу.

Закључно са овим бројем у часопису „Пешчаник“ 188 аутора објавило је 444 чланака из историографије, архивистике и хуманистичких наука.

Вашој оцени стављамо на увид следеће радове.

Бобан Јанковић у раду под називом *Специфичности уношења Збирке фотографија у систем АРХИС у Историјском архиву Ниш* преноси искуства стечена у коришћењу система АРХИС и користи које он доноси.

Драган Митић је у свом раду *О етимологији имена села Враниште и Осмакова* описује и анализира бављење металургијом у даљој прошлости у тим местима и указује на тезу о могућој изради фигурине, познате под именом Ковач из Враништа, у радионицама аутохтоних балканских племена. Тиме износи нову хипотезу која је у супротности са мишљењем да Ковач из Враништа потиче са Пелопонеза.

Милутин Милтојевић у чланку *О Шоп(ов)има и Шоплуку* пише о бројним недоумицама о пореклу, територији и етничким особеностима Шопа, који се помињу као становници једног дела Србије, Бугарске и Северне Македоније. По задњем попису становника из 2011. године у Србији је било грађана који су се изјаснили као Шопи.

Бојан Панић написао је рад под насловом *Посета српског посланика Стојана Симића Влашкој и Молдавији крајем 1834. године* у коме доноси биографију Стојана Симића, једног од најзначајнијих људи српске историје 19. века, и његову посету дунавским кнежевинама крајем 1834. године. Том посетом Влашкој и Молдавији односи између Кнежевине Србије и дунавских кнежевина подигнут на један виши, званични ниво.

Бојан Петров у свом раду *Тежња становништва ослобођених крајева за присаједињење Кнежевине Србији 1878. године* описује напоре које су уложили становници Пирота, Врања, Трна и Брезника како би доказали међународној јавности да су они Срби и да желе да се припоје Кнежевине Србији, а не новоствореној Кнежевине Бугарској. Одлуке Берлинског конгреса, иако су донеле одређене користи Србији, оставиле су изван матице велики део српског народа.

Душан Андрејевић написао је чланак *Посета Александра и Драге Обреновић Нишу 1902/1903. године* који доноси детаље вишемесечног боравка у Нишу српског краљевског пара, Александра и Драге Обреновић. Краљевски пар је током боравка прославио крсну славу, Божић, Нову Годину и двадесетпетогодишњицу ослобођења Ниша. Вођени су и важни дипломатски разговори са царском Русијом који су, испоставило се, били круцијални за будућност династије Обреновић.

Данијела Симић у свом раду *Женска занатска школа Лесковац 1894–1939. године* пише о Раденичкој школи, касније Женској занатској школи у Лесковцу, и образовању женске деце тога времена. Школовање је омогућило, пре свега, девојчицама сиромашних родитеља да стичу знање које им је дало могућност да саме себи обезбеде материјалну егзистенцију. Кроз пример лесковачке Женске занатске школе може се видети друштвени положај и напори за унапређење жена тога доба.

Слободан Благојевић и **Александар Благојевић** написали су рад под насловом *Историја и специфичности бракова Миљковца и околних села крајем 19. и почетком 20. века* у коме детаљно анализирају бракове склопљене између младожења из Миљковца и околине са невестама из западне Србије и дела Старе Србије. У наведеном периоду било је укупно 37 таквих бракова.

Милан Живковић у чланку *Светозар Костић, архијерејски намесник Среза јабланичког (1925–1949)* открива нам једну заборављену личност веома битну за локалну, али и националну историју. Највећа заслуга Светозара Костића је у томе што је оставио драгоцене податке о прошлости читавог лебанског краја и православног архијерејског намесништва Јабланичког.

Милан Живановић у чланку *Руски свештеници и свештенмонаси у алексиначком крају између два светска рата* описује руска свештена лица која су због ратних страха напустили Русија и нашли уточиште по епархијама Српске православне цркве. У алексиначком намесништву било је свештеника и монаха који су били распоређени на парохијама, а било их је и у манастирима Светог Романа у Ђунису и Светог Преображења у Липовцу.

Јелена Глишић написала је рад под насловом *Библиотекари као истраживачи и чувари културно-историјског наслеђа: грађа за повесницу зграде Универзитета у Нишу* у коме истиче значај и рад посленика Универзитетске библиотеке „Никола Тесла” на осмишљавању и презентовању културно-историјског наслеђа Ниша. Описан је историјат здања Универзитета у Нишу, у којем је смештена и Библиотека, познатог као Бановина.

Срђан Томић у свом чланку *Нишки спорт-клуб „Грађански” (1926–1944) кроз штампу* пише о историји нишког фудбалског клуба „Грађански” који се такмичио у регионалном, али и државном првенству краљевине Југославије. „Грађански” је неизбрисиви део спортског Ниша.

Драган Јовашевић у свом раду *Историјски развој кривичних дела корупције у Србији* анализира одредбе кривичног законодавства о корупцији у Србији од најстаријих времена до данас, са освртом и на иностране правне изворе. Аутор истиче да први закони, из времена старог и средњег века, прописују кажњавање за корупцију, као и различите начине друштвене реакције на ове облике противправног, забрањеног и кажњивог понашања. Слична је ситуација и у Србији, током државнотворног развоја, тако да се код нас од 19. века до данас прописују системи казни и других кривичних санкција за различите облике испољавања корупције.

Миомира Костић у раду под називом *Политика сузбијања криминалитета – одјеци прошлости и савременост схватања* наглашава да појава и развој превенције криминалитета чине нека од битних обележја кривичноправних система у модерним државама свега и да се кроз њих често рефлектује глобални „трансфер” праксе и идеје превенције на начин како су оне уграђене у различите јурисдикције и унутар саме јурисдикције поједине државе. Тај начин је увек јасно обликован различитим локалним и културолошким традицијама, као и социјално-легалистичким контекстом питања која регулише.

Филип Мирић у свом чланку *Старосне границе кривичне одговорности малолетника – старе дилеме, нова решења* актуелизује одавно познату дилему - да ли је граница кривичне одговорности малолетника од 14 година старости исправно одређена. Циљ рада је да допринесе успешној научној расправи о једном од најважнијих питања савременог малолетничког кривичног права од чијег решавања суштински зависи кривичноправни статус малолетних извршилаца кривичних дела и уопште правни и друштвени одговор на криминалитет малолетника и малолетничку делинквенцију.

Александар Михајловић у раду *Наслеђе легислативе из прошлости о упослености жена у Србији* истиче да циљ овог рада јесте указивање на легислативу о упослености и о основу упошљавања жена у Србији 19. века, као и навођење неких примера из легислативе и праксе данас, код нас, применом социолошког и нормативног

метода. Питањем упослености жена бавили су се филозофи различитих праваца, али је добило на својој актуелности политичком борбом за једнака права жена у односу на мушкарце. Аутор у раду наглашава и то да вулнерабилност жена на тржишту радне снаге није искорењена самим тим што је држава преузела одговарајуће обавезе по међународним актима, већ да је запосленост најважнији услов за равноправност.

У часопису „Пешчаник” објављена су три приказа историографских дела које су написали **Александар Миљковић** и **Иван Ристић**. Александар Миљковић је написао приказ монографије *Борбена дејства јединица НОР-а југоисточне Србије 1941–1945*, Лесковац 2020. године, аутора Хранислава Ракића. Иван Ристић је написао приказе за монографије *Од бирократије до дипломатије. Историја југословенске дипломатске службе 1918–1939*, Београд 2018. и *Српска дипломатија о догађајима у Македонији 1903–1904*, Београд–Крушевац 2016, аутора Срђана Мичића и Дарка Михајловића.

Стојанка Бојовић се текстом *Међународно архивистичко саветовање „Ниш 2020”* осврнула на уистину важан догађај у коме је Историјски архив Ниш био домаћин и суорганизатор. Тема саветовања била је „Култура сећања и заборав – архиви чувари памћења”. Саветовање је трајало два дана и обухватало је три сесије у којима су презентована 32 рада.

Посебну захвалност упућујемо рецензентима који су својим знањем и смерницама квалитативно унапредили научно-стручне радове у овогодишњем „Пешчанику”.

Никола Арсић,
уредник часописа „Пешчаник”